

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem  
Neveléstudományi Doktori Iskola  
Iskolapedagógia Program



A Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. habil. Szűts Zoltán egyetemi tanár  
A Doktori Iskola programigazgatója: Dr. Szőke-Milinte Enikő egyetemi docens

Tajtiné Lesó Marianna Györgyi

**VÉGZETTSÉG NÉLKÜLI KORAI ISKOLA ELHAGYÁS PREVENCIÓJA,  
SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK PÁLYAORIENTÁCIÓJÁNAK  
SAJÁTOSSÁGAI**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető: Dr. habil. Hanák Zsuzsanna Intézetigazgató főiskolai tanár

Eger, 2025

## Tartalom

Bevezetés .....	3
Kutatás célja .....	4
Kutatás módszere.....	5
Elemzési módszerek.....	6
Etikai szempontok és megbízhatóság .....	6
1. alvizsgálat – Heves vármegyei befogadó középiskolák feltérképezése.....	6
2. alvizsgálat – Tanulók középiskolaválasztási tervei és a befolyásoló tényezők.....	9
3. alvizsgálat – SNI státusszal rendelkező és nem rendelkező gyermekek szüleinek vizsgálata.....	12
4. alvizsgálat – A szülők bevonódásának vizsgálata a pályaorientációs folyamatokba.....	14
Következtetések és módszertani ajánlás .....	17
Új tudományos eredmények beépítése a neveléstudomány módszertanába .....	17
Módszertani ajánlás.....	18
Kitekintés és ajánlások a terület fejlesztéséhez .....	18
Összefoglalás.....	19
A Tézisfüzetben hivatkozott irodalom .....	20
Saját publikációk jegyzéke .....	24
A kutatáshoz közvetlenül kapcsolódó publikációk.....	24
A kutatáshoz közvetlenül kapcsolódó tudományos előadások .....	26

## Bevezetés

A doktori értekezésem témája a végzettség nélküli, korai iskolaelhagyás prevenciójának kutatása, elsősorban a sajátos nevelési igényű tanulók (SNI) pályaeorientációs sajátosságainak feltárásán keresztül, illetve az ehhez kapcsolódó általános iskola és a középiskola közötti átmenet kihívásainak elemzése egy vármegyei mintán.

A 21. századi munkaerőpiac gyors átalakulása, a technológiai változások és a gazdasági folyamatok jelentősen befolyásolják a fiatalok pályaválasztási és iskolaválasztási döntéseit. A munkavállalói szerepek egyre összetettebbé válnak, a szakmák gyorsan átalakulnak, miközben új kompetenciák válnak egyre fontosabbá és elengedhetetlen elvárásként (OECD, 2024). E folyamatok különösen nagy kihívást jelentenek a fiatalok számára, akiknek már általános iskolás korban döntéseket kell hozniuk továbbtanulásukról, középiskolaválasztásról és jövőbeli pályájuk alakulásáról.

A pályaeorientáció jelentősége e kontextusban felértékelődik: nemcsak a megfelelő középiskola vagy szakma kiválasztásáról van szó, hanem az élethosszig tartó tanulásra való felkészítésről, a reális önismeret és jövőkép kialakításáról is (Budavári-Takács, 2012; Kenderfi, 2011). A pályaeorientációs folyamat különösen kritikus az átmeneti életszakaszokban – például az általános iskola végén történő középiskolaválasztáskor –, amikor a rosszul megalapozott döntés növelheti a korai iskolaelhagyás kockázatát (Hanák, 2016; Imre et al., 2018; Paksi et al., 2020).

A végzettség nélküli korai iskolaelhagyás az egyik legsúlyosabb oktatáspolitikai és társadalmi probléma Európában. Az EU 2020-ra kitűzött célja az volt, hogy 10% alá szorítsa az iskolát végzettség nélkül elhagyók arányát (European Commission, 2024). Bár számos országban javulás történt, a jelenség továbbra is erősen jelen van, különösen a hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók körében (Paksi et al., 2020). Az EU-s adatok szerint az SNI státusszal rendelkező tanulók esetében a korai iskolaelhagyás aránya 22,2%, míg a nem SNI tanulóknál ennek nagyjából a fele (European Commission, 2024).

A hazai kutatások is rámutatnak: a lemorzsolódás folyamata gyakran már az általános iskola alsó tagozatában elkezdődik, és szorosan összefügg az iskolai kudarcokkal, a negatív tanulói élményekkel és a nem megfelelő pályaválasztási döntésekkel (Harmatiné et al., 2014; Suhajda & Kovács, 2021). A problémát súlyosbítja, hogy az iskolák gyakran nem fordítanak kellő figyelmet a tanulók erősségeinek feltárására, valamint a differenciált, adaptív pedagógiai módszerek alkalmazására (Nahalka & Zempléni, 2014; Nahalka, 2022).

A pályaeorientáció és a korai iskolaelhagyás kapcsolatának felismerése különösen fontos az sajátos nevelési igényű tanulók esetében. Számukra a középfokú intézmény kiválasztása még

inkább a továbbtanulás, az életminőség és a munkaerőpiaci esélyek meghatározó tényezője. Az SNI státusz gyakran együtt jár az iskolai közösségbe való beilleszkedési nehézségekkel, izolációval és a tanulási motiváció elvesztésével, amelyek mind hozzájárulnak a lemorzsolódáshoz (Kenderfi, 2019; Wilson et al., 2020).

A szakirodalom áttanulmányozása során látható, hogy a pályaorientációs tevékenységek hatékonyan csökkenthetik a korai iskolaelhagyás esélyét, különösen akkor, ha a tanulók önismeretére, érdeklődésére és képességeire építenek (Szilágyi, 2007; Pogátsnik, 2018; Tajtiné, 2021b). A személyre szabott támogatás, a rendszerszemléletű megközelítések és a család bevonása mind hozzájárulnak a sikeres pályaválasztáshoz (Bronfenbrenner, 1977; Welch, 1987). Az OECD (2024) Career Readiness projektje rámutatott: azok a diákok, akik korán és rendszeresen részt vesznek pályaorientációs programokban, stabilabb karrierelképzelésekkel és jobb munkaerőpiaci esélyekkel rendelkeznek.

A hazai köznevelési rendszerben a pályaorientációs feladatok a Nemzeti alaptanterv (NAT) 1995-től a 2020-ig minden változatában kiemelt szerepet kaptak, ugyanakkor a gyakorlatban a pályaorientációs tevékenységek sokszor kampányszerű rendezvényekre korlátozódnak, ahol a diákok passzív befogadók maradnak (Tajtiné, 2021a; Suhajda et al., 2022). A középiskolai felvételi rendszer bonyolultsága és az információdömping tovább nehezíti a tanulók és szülei döntését, különösen az SNI státusszal rendelkező diákok esetében, akik számára a választási lehetőségeket a szakértői vélemények és az intézményi feltételek korlátozzák (Aáry-Tamás & Szirmai, 2022).

## **Kutatás célja**

Kutatásom célja tehát a 8. évfolyamon tanuló általános iskolai diákok és szülei, kiemelten az SNI státusszal rendelkező tanulók középiskolaválasztáshoz kapcsolódó információgyűjtési és döntési jellemzőinek, kihívásainak beazonosítása az alapfokú és középfokú iskolák közötti átmenetben. Hiszen a töredezett beiskolázási- és pályainformációk elérhetősége olyan megalapozatlan középiskolaválasztási döntésekhez vezethetnek, mely a végzettség nélküli korai iskolaelhagyás egyik oka lehet. A kutatás célja annak feltárása volt, hogy mely tényezők és információbeli hiányosságok befolyásolják leginkább a középiskolaválasztás előtt álló tanulók, különösen az SNI státusszal rendelkező diákok és szülei döntéseit. Az elméleti háttér alapján feltételezhető volt, hogy a megfelelő és feldolgozható információkhoz való hozzáférés csökkentheti a kényszerválasztások és a félreértések arányát.

### Fő célkitűzések:

1. A kutatási probléma feltárása: bemutatni a korai iskolaelhagyás jelenségének hazai és nemzetközi tendenciáit, különös tekintettel az SNI tanulókra.
2. Elméleti háttér vizsgálata: elemezni a pályorientációs elméleteket és modelleket (pl. rendszerszemléletű, humánökológiai megközelítések), valamint ezek relevanciáját az SNI tanulók támogatásában.
3. Kapcsolatok azonosítása: feltárni az SNI státusz, a pályorientáció és a korai iskolaelhagyás közötti összefüggéseket.
4. Prevenációs lehetőségek meghatározása: vizsgálni, hogy a pályorientáció hogyan csökkentheti a lemorzsolódás kockázatát, és milyen jó gyakorlatok segíthetik az SNI tanulók sikeres továbbhaladását.
5. Gyakorlati implikációk megfogalmazása: javaslatokat adni a pedagógiai gyakorlat, a pályorientációs programok és az oktatáspolitiká számára.

### Kutatás módszere

A vizsgálat Heves vármegyében zajlott a 2021/22-es tanévben, az általános iskola 8. évfolyamán tanuló diákok és szüleik körében. A teljes populáció 2682 fő volt, közülük 212 diák (7,96%) rendelkezett szakértői véleménnyel (KSH, 2022).

A kutatásban 1127 szülő járult hozzá a részvételhez (42%), és összesen 824 tanulói kérdőív és 688 szülői kérdőív került feldolgozásra. A kétféle kérdőív kódolás alapján 253 esetben volt összekapcsolható, így létrejött a „családi alminta”. A vizsgálat során SNI és nem SNI státusz szerint külön alminták képződtek, ami lehetővé tette az összehasonlító elemzést.

A kutatás komplexitása miatt négy alvizsgálatot különítettünk el:

1. Heves vármegyei feladatellátási hellyel rendelkező befogadó iskolák feltérképezése
2. Tanulók középiskolaválasztási tervei és a befolyásoló tényezők vizsgálata
3. SNI státusszal rendelkező és nem rendelkező gyermekek szüleinek vizsgálata gyermekük továbbtanulására vonatkozóan A 8. évfolyamos tanulók pályaválasztási tervei és azokat befolyásoló tényezők.
4. Szülők bevonódásának vizsgálata a pályorientációs folyamatokba

A vizsgálat során két fő módszert alkalmaztunk:

- Dokumentumelemzés: Heves vármegye 32 középiskolájának alapító okiratait és szakmai alapidokumentumait, valamint a Pedagógiai Szakszolgálat intézményjegyzéke került elemzésre, kiegészítve nyilvános adatbázisokkal és iskolai honlapokkal.

- Kérdőíves vizsgálat: tanulói és szülői kérdőívek készültek, amelyek az iskolaválasztási tervekre, vágyott végzettségre, jövőképre, a kollégiumhoz való viszonyra, a legfontosabb képességekre és az iskolaválasztás motivációira kérdeztek rá.

Az adatfelvétel 2022 januárjában zajlott, közvetlenül a központi írásbeli felvételi időszakában, a felvételi jelentkezés előtti egy hónapos időtartamban, amikor feltételezhetően minden családnak már volt konkrét elképzelése a továbbtanulásról. A kérdőívek kitöltése papíralapon és online formában történt, pedagógusok és kijelölt kapcsolattartók bevonásával.

### **Elemzési módszerek**

Az adatfeldolgozás során kvantitatív módszereket alkalmaztunk. Az alapvető megoszlási mutatók mellett különbözőség- és összefüggésvizsgálatokat végeztünk. Nominális változók esetében Khi-négyzet próbát, ordinális változónál Spearman-féle rangkorrelációt használtunk. Az elemzéseket alminták (SNI / nem SNI státusz) szerinti bontásban is elvégeztem, így biztosítva az összehasonlíthatóságot.

### **Etikai szempontok és megbízhatóság**

A kutatás minden szakaszában kiemelt szempont volt az anonimitás és az adatvédelem. A szülők írásbeli hozzájárulásukkal engedélyezték gyermekük részvételét. A tanulói kérdőívek kitöltése önkéntes volt, a felhasznált dokumentumok pedig nyilvános forrásból származtak, így engedélyezési eljárásra nem volt szükség. A kutatás rendelkezik az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Kutatásetikai Bizottság engedélyével.

A minta nagysága és a külön alminták létrehozása biztosította, hogy az eredmények kellően megalapozottak legyenek, miközben a négy alvizsgálat lehetővé tette a kutatási probléma több dimenzióból való feltárását. Reprezentativitásról csak az SNI státusszal rendelkező tanulói válaszok esetében beszélhetünk a nemek arányára vonatkozóan. Kutatásunk többi eredménye így csak a vizsgálati mintára vonatkoztatható.

## **1. alvizsgálat – Heves vármegyei befogadó középiskolák feltérképezése**

### **Kutatási kérdés és hipotézis**

Az első alvizsgálat célja annak feltárása volt, hogy Heves vármegyében milyen középfokú képzési kínálat érhető el az SNI státusszal rendelkező tanulók számára, és hogy ez a kínálat korlátozottabb lehetőségeket biztosít-e számukra, mint nem SNI társaiknak.

**Hipotézis (H1):** Az SNI státusszal rendelkező tanulók, a középiskolák alapító okiratában/szakmai alapidokumentumában szereplő befogadható SNI kategóriák alapján, korlátozottabb középiskolaválasztási lehetőségekkel rendelkeznek területileg és középiskolatípusra vonatkozóan, mint SNI státusszal nem rendelkező társaik.

#### Minta és módszer

A kutatás alapját Heves vármegye 32 középfokú intézményének alapító okirata/szakmai alapidokumentuma képezte, valamint a Pedagógiai Szakszolgálat intézményjegyzéke. A dokumentumelemzés kiterjedt azokra az SNI kategóriákra, amelyeket az intézmények hivatalosan befogadhatónak jelöltek meg (pl. mozgásszervi, érzékszervi, értelmi fogyatékos, autizmus spektrumzavar, beszéd fogyatékos, egyéb pszichés fejlődési zavar).

Kiegészítő adatforrásként bevontam a tanulói kérdőíves vizsgálatot is: 824 diák közül 197 (23,9%) jelezte, hogy rendelkezik szakértői véleménnyel. Ez az al minta biztosította a közvetlen tanulói perspektívát a dokumentumelemzés mellett.

#### Főbb eredmények

##### 1. Korlátozott intézményi kínálat:

- A 32 középiskola összesen 39 képzési formát kínált, de az SNI kategóriák befogadása nagyon egyenetlen.
- Leggyakrabban az „egyéb pszichés fejlődési zavar” kategória szerepelt (22 intézményben), míg például az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulókat mindössze 7 intézmény fogadta.

##### 2. Iskolatípus szerinti szűkülés:

- Gimnáziumok mindössze 1 esetben jelölték meg az autizmus spektrumzavar befogadását, a legtöbb esetben csak technikumok és szakképzők vállalták.
- A beszéd fogyatékos tanulók befogadása a gimnáziumoknál szinte teljesen hiányzott (csak 1 intézmény vállalta).

##### 3. Területi akadályok:

- Több SNI kategória esetében alig 1–2 intézmény biztosított befogadást a vármegyében.
- Ez automatikusan növeli az ingázási kényszert, miközben a tanulók 44,2%-a jelezte, hogy biztosan nem vállalna kollégiumi elhelyezést.

#### 4. Tanulói továbbtanulási szándékok:

- A szakértői véleménnyel rendelkező tanulók 95%-a jelezte továbbtanulási szándékát.
- Leginkább a szakképző iskolákat preferálták (41,6%), ezt követte a technikum (21,3%) és a gimnázium (19,8%).

#### 5. Döntési szempontok:

- Legfontosabb tényezők: „szakma+érettségi” (41,1%), „konkrét szakmatanulás” (34%).
- Kevésbé meghatározó a felvételi elkerülése vagy az időnyerés.
- Szignifikáns összefüggés mutatkozott a szülők iskolai végzettsége és a tanulók szempontjai között: alacsonyabb szülői iskolai végzettség mellett nagyobb súllyal esett latba a lakóhelyhez való közelség, a középiskola hírneve és a „nem fizetős” jelleg.

#### 6. Információs aszimmetria:

- Az SNI státusszal rendelkező tanulók legfőbb információforrása a szülő/család (160 fő), majd az internet és a tanárok.
- Az iskolai nyílt napok és pályaválasztási tanácsadások háttérbe szorultak, ami a tájékozódás szükségére utal.

#### Megvitatás és következtetések

Az eredmények igazolták a hipotézist: az SNI státusszal rendelkező tanulók középiskolai választási lehetőségei jelentősen szűkebbek, mint társaiké. Ez részben az intézményi alapdokumentumokban rögzített befogadási korlátokból, részben a területi elérhetőségből fakad.

#### A kutatás négy fő problémát azonosított:

1. Az információk nehéz elérhetősége (honlapok, adatbázisok átláthatatlansága, pályainformációk töredezettsége).
2. Az SNI kategóriák dokumentációjának hiányos, pontatlan meghatározása.
3. A befogadás és a felvételi könnyítések közötti eltérés, ami szülői érdekérvényesítést igényel.
4. A földrajzi akadályok és kollégiumi nehézségek, amelyek tovább szűkítik a lehetőségeket.

A tapasztalatok rávilágítanak arra, hogy az SNI státusszal rendelkező tanulók esetében a továbbtanulási döntések sokszor kompromisszumok és kényszerválasztások mentén születnek, ami növeli a lemorzsolódás kockázatát. Az eredmények megerősítik a szakirodalomban (Liskó, 1996; Lannert, 2005; Csapó et al., 2009; Dunn et al., 2004) korábban kimutatott összefüggést: a szocioökonómiai háttér, az információhiány és a hozzáférés hiányosságai közvetlen szelekciós tényezőként jelennek meg az általános iskola és középiskola közötti átmenetben. (Borbély-Pecze et al., 2019; Tudlik, 2020; Samuelson & Nordhaus, 2016).

## **2. alvizsgálat – Tanulók középiskolaválasztási tervei és a befolyásoló tényezők**

### Kutatási kérdés és hipotézis

A vizsgálat azt tárta fel, hogy a nyolcadik évfolyamos tanulók milyen aspirációkkal rendelkeznek a középiskolaválasztás során: mely iskolatípusokat preferálják, milyen képességeiket tartják erősségnek, és milyen tényezők befolyásolják döntéseiket.

**Hipotézis (H2):** A tanulók középiskolaválasztási terveit elsősorban a „könnyen elérhetőnek érzett” középiskolák közüli választás határozza meg és kevésbé az érdeklődés alapú választás.

### Minta és módszer

Az alvizsgálatban 824 tanuló töltött ki kérdőívet (56,3% fiú, 43,7% lány). A résztvevők túlnyomó többsége általános iskolába járt (96,6%), kisebb részük EGYMI-be (3,4%). A kérdőívek a középiskolaválasztás irányára, a vágyott végzettségre, az önbevallásos képességekre, a jövőképre és az információszerzés módjaira vonatkoztak.

Az adatok feldolgozásához leíró statisztikai mutatókat, keresztábrákat, Khi-négyzet próbát, Cramer's V asszociációs együtthatót és Spearman-féle rangkorrelációt alkalmaztam.

### Főbb eredmények:

#### 1. Továbbtanulási aspirációk:

- A tanulók 91,9%-a mindenképpen tovább akar tanulni, mindössze 0,7% utasította el teljesen a középfokú tanulmányokat.
- Felsőoktatási aspirációt 34,5% jelzett, míg 38% még bizonytalan volt.

#### 2. Vágyott középiskolatípusok:

- Legnépszerűbbek: gimnázium (32%), technikum (31%) és szakképző iskola (27%).

- Szakiskolát vagy szakgimnáziumot alig választottak (5–5%).
  - A döntéseknél hangsúlyosan megjelent a „szakma és érettségi együtt” (40%) és a „konkrét szakma megszerzése” (26%).
3. Választási szempontok:
- Legfontosabb tényezők: felsőoktatásba továbblépés lehetősége (18%), emelt szintű nyelvtanulás (12%), szakma+érettségi megszerzése.
  - Elkerülő motivációk (pl. időnyerés, felvételi kerülése) marginálisak voltak (2% alatt).
  - Szignifikáns kapcsolat mutatkozott a választott iskolatípus és a választási szempontok között ( $p < 0,001$ , Cramer's  $V = 0,510$ ).
4. Szülői háttér:
- A tanulók közel 15%-a nem tudta megmondani szülei legmagasabb iskolai végzettségét, ami információhiányra utal.
  - Az apák körében dominált a szakmunkás végzettség (31,6%), az anyáknál az érettségi+szakma (23,9%).
5. Fenntartói formák és ösztöndíjak hatása:
- A diákok ötöde (20%) jelezte, hogy a fenntartói forma (állami, egyházi, alapítványi) befolyásolja döntését.
  - Az alapítványi hozzájárulás költsége jelentős tényező volt (44%).
  - A szakképzési ösztöndíjak a tanulók 37%-ának döntését befolyásolták, főként anyagi szempontból.
6. Vágyott végzettség és motiváció:
- A tanulók 36%-a érettségi+szakmát, 33%-a diplomát, 20%-a szakmunkás bizonyítványt tartott reális célnak.
  - Motivációik között az érdeklődés alapú döntés volt a legerősebb (59%), ezt követte a jó fizetés (19%) és a képességek kipróbálása (16%).
7. Kollégium és mobilitás:
- A diákok 37%-a biztosan nem lenne kollégista, 38% csak szükség esetén, 21% viszont szívesen vállalná.
  - Több mint fele (52%) más településen tervezi középiskolai tanulmányait, 22% viszont felnőttként sem költözne el szülőhelyéről.
  - Külföldi terveknél a munkavállalás (32%) és a kiköltözés (28%) dominált, míg a külföldi tanulást többségük elutasította (58%).

#### 8. Szakmai érdeklődés és képességek:

- A leggyakrabban választott szakmai terület: műszaki/technikai (30%), emberekkel való munka (22%), kereskedelem/pénz (17%).
- Nemek szerint erős szignifikáns különbség mutatkozott ( $p < 0,001$ ; Cramer's  $V = 0,560$ ): a lányok inkább emberekkel, kereskedelemmel és művészettel, a fiúk inkább műszaki területeken és sportban képzelik el jövőjüket.
- Leggyakrabban önbevallásos erősségként: fizikai állóképesség (28%), kreativitás (18%), kapcsolatépítő képesség (17%) jelenik meg.

#### 9. Információforrások:

- Leggyakrabban említett: szülők, tanárok, iskolai nyílt napok, pályaválasztási tanácsadás (240jelölés).
- A tanulók több mint negyede nem vett részt nyílt napon, de már kiválasztotta középiskoláját.

#### Megvitatás és következtetések

A hipotézis részben igazolódott: a választásokban valóban erős a „könnyen elérhető” szempont, ugyanakkor az érdeklődés alapú döntés sokkal hangsúlyosabban megjelent, mint előzetesen feltételeztük.

A vizsgálat rávilágított az információhiány szerepére: sok tanuló hiányosan ismeri szülei iskolai végzettségét, a fenntartói formákat vagy a középiskolai kínálatot. A pályaaorientációs programokon való részvétel széles körű, de nem mindig vezet tudatos döntéshez. (Liskó, 2003; Szilágyi et al., 2004; Tajtiné & Balázs, 2010; Lannert, 2005; Ostorics, 2015; Tudlik, 2020).

A nemek szerinti különbségek (pl. szakmai érdeklődés, választási szempontok) és a szocioökonómiai háttér meghatározó hatása (pl. szülők végzettsége, ösztöndíjak befolyása) szintén visszaigazolták a szakirodalomban jelzett tendenciákat (Lannert, 2005; Lyche, 2010; Patalay & Fitzsimons, 2016).

Korlátok: a tanulói önbevallás bizonytalansága (pl. SNI státusz megjelölése), valamint az információhiány miatti torzítások.

További lehetőségek: a szakértői vélemény tartalmának tudatosítása a tanulóknak, valamint az önismereti elemek erősítésével a pályaaorientációs programok hatékonyabbá tehetőek.

### 3. alvizsgálat – SNI státusszal rendelkező és nem rendelkező gyermekek szüleinek vizsgálata

#### Kutatási kérdés és hipotézis

Az alvizsgálat célja annak feltárása volt, hogy a szülők miként viszonyulnak gyermekük képességeihez, jövőbeli tanulmányaihoz és a társadalmi mobilitáshoz. Kiemelt figyelmet kapott az SNI-státusz szerepe a szülői elvárások és preferenciák alakításában.

**Hipotézis (H3):** Az iskolázottabb szülők a gyermekük továbbtanulása során, a minél magasabb iskolai végzettséget biztosító iskolatípus választását preferálják, az SNI státusszal rendelkező gyermekek esetében is.

#### Minta és módszer

A kérdőívet 688 szülő töltötte ki, többségük anyja (92,4%). A mintában 52 település 64 iskolájából érkeztek válaszok. A gyermekek közül 24,1%-a (166 fő) rendelkezett SNI státusszal.

A kérdőív a tanulói verzióhoz igazodva vizsgálta a vágyott középiskolátípusokat, a preferált legmagasabb végzettséget, a gyermek erősségeit, az iskolai teljesítményt, a szülők támogató módszereit, a pályaorientációban való részvételt és a jövőképet.

Az adatfeldolgozás során leíró statisztikákat, keresztábrákat, Khi-négyzet próbát, Cramer's V mutatókat és Spearman-féle rangkorrelációt alkalmaztam, valamint a családi kérdőív kialakításához a gyermek–szülő párosíthatóság érdekében index-változókat hoztam létre.

#### Főbb eredmények:

##### 1. Szülői aspirációk és középiskolátípusok:

- A szülők 32,4%-a gimnáziumot, 30,2% technikumot, 24% szakképző iskolát preferált gyermekének.
- Az SNI státusszal rendelkező gyermeket nevelő szülők körében gyakoribb volt a szakképző (31,9%) és a szakiskola választása (11,4%), míg a diplomás anyák többsége a gimnáziumot preferálta.
- Az anya iskolai végzettsége szignifikáns kapcsolatban állt a választott középiskolátípussal ( $p=0,000$ ; Cramer's  $V=0,458$ ).

2. Vágyott legmagasabb végzettség:
  - Összesítve a szülők 83,4%-a minimum érettségit szeretne gyermekének, 37,6% diplomát, 34,2% érettségi+szakmát, 22,3% pedig szakmunkás bizonyítványt is elegendőnek tart.
  - Az iskolázottabb szülők szignifikánsan magasabb végzettséget várnának el gyermeküktől ( $p=0,000$ ; Cramer's  $V=0,383$ ).
  - A motivációk között első helyen a gyermek érdeklődése szerepelt (59,9%), ezt követték a képességek és a magasabb pénzkereset.
3. Szülői befolyásoló tényezők:
  - A fenntartói forma a szülők 16,1%-ánál befolyásolta a döntést, főként az egyházi kötelezettségek vagy az alapítványi hozzájárulás miatt.
  - Az SNI státusszal rendelkező gyermeket nevelő szülők 19,3%-a számára különösen fontos volt a fenntartó kiléte.
  - A szakképzési ösztöndíj a szülők 20%-ánál jelentett motivációt.
4. Gyermek erősségei:
  - A szülők leggyakrabban a kommunikációs képességet (21,2%), ötletgazdagságot (19,8%) és a fizikai állóképességet (15,8%) tartották legfőbb erősségnek.
  - Az SNI státusszal rendelkező gyermeket nevelő szülők különösen hangsúlyozták a kommunikációt (25,3%) és a kreativitást (21,1%).
5. Szülői támogatás a pályaorientációban:
  - A szülők 77%-a teljesen ráhagyta gyermekére a döntést, vagy csak kérdés esetén reagált.
  - 30% aktívan keresett információt, de az iskolai pályaorientációs programokba való bevonódás alacsony (22%).
6. Munkával kapcsolatos értékek:
  - A szülők döntő többsége (48%) azt szeretné, ha gyermekük olyan munkahelyen dolgozna, ahol megbecsülik és jó a légkör.
  - Az altruizmus (19,3%) és az intellektuális kihívás (10,8%) szintén fontosnak bizonyult.
  - Az anyagi szempontok háttérbe szorultak (8,7%).
7. Mobilitási tervek:
  - A szülők közel fele (49,3%) egyáltalán nem tervezi, hogy gyermeke másik településre menjen középiskolába.

- A külföldi munkavállalás lehetőségét a szülők 22%-a támogatta, míg a külföldi tanulást a többség elutasította.

#### Megvitatás és következtetések

A hipotézis igazolódott: az iskolázottabb szülők valóban magasabb iskolai végzettséget biztosító középiskolákat preferálnak, még az SNI státusszal rendelkező gyermekek esetében is. A szülők kiemelt szerepet játszanak a pályaválasztási döntésben, és aspirációik erősen összefüggenek saját iskolai végzettségükkel (Lannert, 2005; Tajtiné, 2010b).

Megfigyelhető az egylépcsős felfelé mobilitási vágy: az alacsonyabb végzettségű szülők legalább egy szinttel magasabb iskolai végzettséget szeretnének gyermekeiknek. Ez alól csak a diplomás szülők jelentenek kivételt, akik gyakran érettségit is elfogadhatónak tartanak SNI-státuszú gyermekük esetében (Boudon, 1981; Bourdieu, 2008; Fredricks et al., 2004; Lyche, 2010).

Az SNI státusszal rendelkező gyermeket nevelő szülők elvárásai gyakran „szerényebbek”: nagyobb hangsúlyt helyeznek a közelségre, az anyagi terhekre és a gyakorlati szempontokra, míg a többi szülők inkább a színvonalat és a továbblépési lehetőségeket tartják elsődlegesnek.

A munkával kapcsolatos elvárásoknál szintén hangsúlyos a pozitív légkör és megbecsülés igénye, ami arra utal, hogy a szülők a munka világáról is értékalapú mintát közvetítenek gyermekeiknek.

#### **4. alvizsgálat – A szülők bevonódásának vizsgálata a pályaorientációs folyamatokba**

##### Kutatási kérdések és hipotézis

A 4. alvizsgálat központi kérdése az volt, hogy a szülők milyen mértékben és módon tudnak bekapcsolódni az iskolai pályaorientációs programokba, milyen forrásokból szerzik az információkat, és miként hat a bevonódásuk a gyermek középiskolaválasztására.

**Hipotézis (H4):** A sajátos nevelési igényű státusszal rendelkező gyermeket nevelő iskolázottabb szülők iskolai pályaorientációs tevékenységekbe való bevonódása magasabb arányt mutat, mint az alacsonyabban iskolázott szülők esetében.

## Minta és módszer

Az elemzés alapját a 688 szülői kérdőív és a 253 párosított családi kérdőív képezte. A szülői válaszadók többsége anya volt (90,9%), a családi kérdőívekben 43,9% lány- és 56,1% fiúgyermek szerepelt. A tanulók 5,1%-a EGYMI-be, 94,9%-a általános iskolába járt.

Az adatfeldolgozás során leíró statisztikák, kereszttáblák, Khi-négyzet próbák és Spearman-féle rangkorrelációk készültek, külön figyelemmel az anya iskolai végzettségének hatására.

### Főbb eredmények:

#### 1. Szülők által érzékelt nehézségek:

- Az SNI státusszal rendelkező gyermeket nevelő szülők legnagyobb nehézsége a korlátozott választási lehetőségek, valamint az, hogy gyermeküket nem fogadják szívesen a középiskolákban.
- A nem SNI-s gyermeket nevelő szülők körében a legfőbb probléma a fizetős iskolák magas aránya és a gyermekek bizonytalansága a jövőbeli terveiket illetően.

#### 2. Szülők részvétele pályorientációs programokban:

- Legnagyobb arányban egyéni pályaválasztási tanácsadáson (43%), csoportos tanácsadáson (23,7%) és pályorientációs napon (18,6%) vettek részt.
- Hiányolt programként a pályorientációs szülői klubot (23,1%) és a csoportos tanácsadást (15,4%) említették.
- Az SNI státusszal rendelkező gyermeket nevelő szülők 40,4%-a részt vett szülői értekezleten, 30,1% egyéni tanácsadáson.

#### 3. Szülői támogatás és információgyűjtés:

- Leggyakoribb támogatási mód a beszélgetések kezdeményezése (131 eset) és az információgyűjtés (54 jelölés).
- Információforrásként az ismerősök, barátok (88), az internet (66) és a tanárok (52) szerepeltek kiemelten.
- A gyerekek főként a családot, tanárt és online forrásokat jelölték meg.

#### 4. Pedagógusok és segítők szerepe:

- A szülők 69,6%-a támogatóként értékelte a pedagógusokat, 13,4% csupán adminisztratív segítőként.
- Az osztályfőnökökről a szülők 23%-a állította, hogy mindenben sokat segítettek, de 14% semmilyen segítséget nem érzékelt.

- A gyógypedagógusok, fejlesztőpedagógusok bevonása korlátozott volt: az SNI státusszal rendelkező gyermeket nevelő szülők közel fele nem fordult hozzájuk, de akik megtették, ők is vegyes tapasztalatokról számoltak be.
5. Szülők és gyermekek válaszainak eltérései:
- Számos területen különbség mutatkozott (pl. központi írásbeli felvételin való részvétel, erősségek, iskolaválasztási preferenciák).
  - A szülők inkább technikumot és szakgimnáziumot preferáltak, míg a gyerekek gimnáziumot és szakképzőt.
  - A gyerekek nagyobb arányban tartják fontosnak az ösztöndíjakat és a zsebpénz lehetőségét.
6. Munkaértékek és mobilitási tervek:
- A szülők legfontosabbnak a megbecsülést és jó munkahelyi légkört tartották (52,2%), míg a gyerekek az anyagi biztonságot (30,4%).
  - A gyerekek nyitottabbak a mobilitásra (költözés, munkavállalás más településen vagy külföldön), mint szüleik.

#### Megvitatás és következtetések

A hipotézis nem igazolódott teljes mértékben: bár az iskolázottabb szülők nagyobb arányban vesznek részt egyes programokban, az SNI státusszal rendelkező gyermeket nevelő szülők bevonódása összességében nem erősebb. Ezen eredmény egyezik a korábbi kutatások eredményeivel (Kenderfi, 2019; Borbély-Pecze & Suhajda, 2017; Suhajda, 2022; Tajtiné, 2021b; Mező, 2022).

A szülők kulcsszereplők a pályaeorientációban, ám bevonódásuk mértéke és formája nagy eltéréseket mutat. Az eredmények alapján három fő problémakör azonosítható:

1. Információhiány és torzulás a szülők és gyermekeik válaszaiban.
2. Programokhoz való korlátozott hozzáférés, különösen az alacsonyabb iskolázottságú szülők körében.
3. Kényszerválasztások és korlátozott opciók az SNI-s családok számára, ami növelheti a lemorzsolódás kockázatát.

Összességében a szülők bevonódása a pályaeorientációs folyamatokba kulcsfontosságú tényező, de az eredmények rámutatnak az egyenlőtlenségekre és az intézményes támogatás hiányosságaira.

## **Következtetések és módszertani ajánlás**

### **Új tudományos eredmények beépítése a neveléstudomány módszertanába**

Kutatásom legfontosabb novumaként értelmezhető, hogy az eddigi vizsgálatokkal ellentétben nem külön-külön elemeztem a tanulói és a szülői válaszokat, hanem összevont családi mintát alakítottam ki. A „családi kérdőív” és azon belül az SNI-státusszal rendelkező gyermeket nevelő családok almintája lehetővé tette olyan új összefüggések bizonyítékokon alapuló statisztikai összefüggések feltárását, amelyekre eddig a szakirodalomban nem igazán találhattunk adatokat.

E megközelítés újszerűsége abban áll, hogy kimutathatóvá váltak a családon belüli (szülő és gyermek elképzelései közötti) eltérések, ellentmondások és információs hiányok, amelyek közvetlenül befolyásolhatják a középiskolaválasztási döntéseket. Ezen eredmények láthatóvá válása különösen az SNI státusszal rendelkező gyermeket nevelő családok esetében rendelkezik kiemelt jelentőséggel.

A kutatás igazolta, hogy a pályaeorientációs folyamatban nem elegendő csak a tanulók támogatása: a szülők bevonása, valamint a gyermek–szülő közötti információáramlás segítése ugyanolyan lényeges elem. Ez különösen indokolt egy olyan rendszerben, ahol hazánkban nincs egységes, középiskolai beiskolázásra vonatkozó pályainformációs rendszer, így annak hiányát az iskolák és a pedagógiai szakszolgálatok szakembereinek kell pótolniuk (pályatanácsadók, pedagógusok, gyógypedagógusok, fejlesztőpedagógusok).

Az új tudományos eredmények alapján kirajzolódott, hogy a vágyak és a realitás egyszerre alakítják a tanulók döntéseit. A vágyak inspirálóak, de a realitás (képességek, anyagi helyzet, elérhető intézmények) szab határt a döntéseknek. A szülők ebben kettős szerepet játszanak: értékeket és attitűdöket közvetítenek (munkához, tanuláshoz való viszony), bátorítást adnak, valamint információt biztosítanak, de gyakran, mindeközben információfeldolgozási nehézségekkel küzdenek.

A kutatás összegzése alapján három fő beavatkozási fókusz azonosítható:

1. Az iskola légkörének javítása és a közösségek erősítése a tanulói kötődés növelése érdekében.
2. Reális pályainformációk biztosítása, amelyek segítik a tanulókat és szüleiket a jövőorientált döntésekben.
3. Személyiség- és önismeret fejlesztése, akár pszichés támogatással is kiegészítve, differenciált pedagógiai módszerekkel és tanulásmódszertani segítséggel.

## **Módszertani ajánlás**

Az összevont családi minta eredményeire építve olyan módszertani ajánláscsomag kerülhetett kidolgozásra, amelynek fő célja a szülők és tanulók egyszerre történő támogatása.

1. Pályaorientációs szolgáltatások hálózatosítása: a pályatanácsadók, pedagógusok, gyógypedagógusok, szülők és munkaerőpiaci szereplők közötti együttműködés megerősítése.
2. Rendszerszemléletű pályaorientáció: a humánökológiai modell bevonásával a gyermek minden releváns támogató közegének (család, iskola, közösség) integrálása.
  - o Szülők bevonásának módszerei: információs estek, szülői workshopok, online platformok, konzultációk, támogató szülői közösségek, jó gyakorlatok bemutatása.
3. Konstruktivista szemlélet erősítése: a tanulók aktív bevonása saját pályaorientációs folyamatukba, kritikai gondolkodás és problémamegoldó képesség fejlesztésével, egyéni tanulási utak támogatásával.
4. Adaptív pályaorientációs módszerek: személyre szabott feladatok, kérdőívek, interaktív foglalkozások alkalmazása információfeldolgozási céllal, a tanulók egyéni előrehaladásának figyelembevételével.
5. Önszabályozott pályaorientációs tanulási folyamat: a diákok saját maguk tanulási és pályamegismerési útjának irányítása, reflektív és motivációfenntartó technikákkal.

E módszertani keret központi üzenete, hogy a pályaorientáció hatékonysága csak akkor biztosítható, ha a szülők és gyermekek párhuzamosan kapnak támogatást, és az információk feldolgozásában, értelmezésében is segítséget nyújtunk számukra.

## **Kitekintés és ajánlások a terület fejlesztéséhez**

A nemzetközi modellek (ECCP, Check & Connect, MST) komplex megközelítései bizonyítják, hogy a gyermekek támogatása több szinten – családi, iskolai, közösségi – kell, hogy megvalósuljon. A hazai programok (Útravaló, Orientációs évfolyam, Dobbantó, Műhelyiskola, AJTP) ezzel szemben gyakran egydimenziósak, mert hiányzik belőlük a család és a külső szakemberek szisztematikus bevonása.

A kutatásunk alapján a fejlesztési irányok a következők lehetnének:

- Szakmai továbbképzések pedagógusok, pályatanácsadók és gyógypedagógusok számára.

- Interdiszciplináris együttműködés pszichológusok, szociális munkások és pályatanácsadók bevonásával.
- Digitális eszközök és mesterséges intelligencia használata a pályainformáció közvetítésében (pl. VR-szimulációk).
- Szülők aktív bevonása tájékoztatók, interaktív workshopok és konzultációk révén.
- Munkaerőpiaci kapcsolatok erősítése: interaktív szakmai programok, nyílt napok, portfólió-építés.

A jövő kihívása az alfa generáció sajátos nevelési környezete: digitális bennszülöttek, akik más elvárásokkal és készségekkel lépnek a munka világába, mint az őket tanító X generáció. Ez a különbség indokolja a pedagógus-szerepek újragondolását és a pályaaorientációs munka „modernizálását”.

## **Összefoglalás**

Két évtizedes pályatanácsadói munkám tapasztalataiból kiindulva disszertációmban a pályaaorientációt vizsgáltam a végzettség nélküli korai iskolaelhagyás megelőzésének eszközeként.

A négy hipotézis értékelése egyértelműen igazolja, hogy az SNI státusszal rendelkező tanulók középiskolaválasztási folyamata többszörösen hátrányos helyzetből indul: a képzési kínálat szűkössége, a korlátozott mobilitás, a családon belüli információhiány és a szülői aspirációk–gyermeki érdeklődés közötti eltérések mind növelhetik a végzettség nélküli korai iskolaelhagyás kockázatát.

A kutatás újdonsága az összevont családi alminta létrehozása volt, amely lehetővé tette a szülői és tanulói nézőpont közvetlen összevetését. Ezzel olyan ellentmondások és információs szakadékok váltak feltárhatóvá, amelyekre korábbi vizsgálatokban nem álltak rendelkezésre empirikus adatok.

A kutatásból levont következtetések megalapozták a módszertani ajánlásokat, amelyek szerint a pályaaorientáció csak akkor lehet hatékony a végzettség nélküli korai iskolaelhagyás megelőzésében, ha a tanulók és szüleik együttes támogatására épít, és rendszerszemléletben kezeli a folyamatot.

## A Tézisfűzetben hivatkozott irodalom

- Aáry-Tamás, L. & Szirmai, Á (2022). *Az oktatási jogok biztosának beszámolója 2021. évi tevékenységéről*. Oktatási Jogok Biztosának Hivatala. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.oktbiztos.hu/ugyek/jelentes\_2021/ojb\_2021\_beszamolo.pdf
- Borbély-Pecze, T. B., & Suhajda Cs. J. (2017). Pályaorientáció és tanárképzés. *Opus et Educatio*, 4(1). doi:10.3311/ope.166
- Borbély-Pecze T. B., Fazakas I. & Juhász Á. (2019). Pályabolyongások – Pályaorientációról a Szakképzés 4.0 stratégia kapcsán. *Új Pedagógiai Szemle*, 7-8. pp 95-106.
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American psychologist*, 32 (7), 513. <https://scottbarrykaufman.com/wp-content/uploads/2019/07/a4f4a4545519d84c5c57095b4bcc685d7dd9.pdf>
- Budavári-Takács, I. (2012). *Az önismeret és a döntések szerepe a pályaépítésben*. In: Szilágyi, K. (Ed.), *A pályaorientáció szerepe a társadalmi integrációban*. Budapest: ELTE TÁTK pp 12-18.
- Boudon, R. (1981). Társadalmi egyenlőtlenségek a továbbtanulásban. In: Halász G. – Lannert J. (Ed) *Az oktatási rendszerek elmélete*. Szöveggyűjtemény. OKKER. Budapest.
- Bourdieu, P. (2008). *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. Generál Press Kiadó.
- Csapó, B., Molnár, G., & Kinyó, L. (2009). A magyar oktatási rendszer szelektivitása a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok eredményeinek tükrében. *Iskolakultúra*, 19 (3-4), 3–13. <https://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/20829>
- Dunn, C. - Chambers, D. - Rabren, K. (2004): Variables Affecting Students' Decisions to Drop Out of School. *Remedial and Special Education*, 25 (5), 314-323. <https://doi.org/10.1177/07419325040250050501>
- European Commission (2024). *Education and Training Monitor 2024*. Chapter 3. School education. <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor/en/comparative-report/chapter-3.html#notes-ref-143>
- Fredricks, J.A., Blumenfeld, P.C., & Paris, A.H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74, 59-109.
- Hanák, Zs. (2016). *A korai iskolaelhagyás problematikája, és a megelőzés lehetőségei a magyar közoktatásban* [Habilitációs értekezés]. Eszterházy Károly Egyetem.

- Harmatiné Olajos, T., Pataky, N. & K. Nagy, E. (2014). *A kétszeresen kivételes tanulók tehetséggondozása*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége. Budapest.  
[https://tehetseg.hu/sites/default/files/konyvek/geniusz\\_30\\_net.pdf](https://tehetseg.hu/sites/default/files/konyvek/geniusz_30_net.pdf)
- Imre, A., Révész, L. & Pajtókné Tari, I. (2018). *A végzettség nélküli iskolaelhagyás prevenciója módszertani fejlesztések által*. Líceum Kiadó.
- Kenderfi, M. (2011). *Pályorientáció*. Szent István Egyetem.
- Kenderfi, M. (2019). *Szülői pályaválasztási attitűdök 2019, avagy a szülők véleménye felső tagozatos gyermekük pálya- és iskolaválasztásával kapcsolatban*. Innokend Kft.
- Központi Statisztikai Hivatal (2022). <https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2022/1-23-sdg-4>
- Lannert, J. (2005). *Pályaválasztási aspirációk*. (A 13 és 17 évesek továbbtanulási aspirációi mögött munkáló tényezők három kistérségben). Doktori (PhD) értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia Doktori Iskola. Url. <https://phd.lib.uni-corvinus.hu/86/>
- Liskó Ilona (1996). Iskolaszervezet és településszerkezet. *Új Pedagógiai Szemle*, 1996/1.  
[https://epa.oszk.hu/00000/00035/00218/pdf/EPA00035\\_upsz\\_1996\\_01\\_054-064.pdf](https://epa.oszk.hu/00000/00035/00218/pdf/EPA00035_upsz_1996_01_054-064.pdf)
- Liskó, I. (2003). *Kudarok a középfokú iskolákban*. Oktatókutató Intézet.
- Lyche, C. (2010). *Taking on the Completion Challenge: A Literature Review on Policies to Prevent Dropout and Early School Leaving*. /OECD Education Working Papers, No. 53/. Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/5km4m2t59cmr-en
- Mező, K. (2022). A pedagógusképzésben résztvevő hallgatók felkészítése a középiskolába járó sajátos nevelési igényű tanulók ellátására. Debreceni Egyetem  
[https://dtk.tankonyvtar.hu/bitstream/handle/123456789/14231/EFOP\\_Mez%C5%91%20Katalin\\_tananyag\\_Pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dtk.tankonyvtar.hu/bitstream/handle/123456789/14231/EFOP_Mez%C5%91%20Katalin_tananyag_Pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Nahalka, I. & Zempléni, A. (2014). Hogyan hat az iskola/osztály tanulóinak heterogén/homogén összetétele a tanulók eredményességére. In: Csullog, K., D Molnár, É., Herczeg, B., Lannert, J., Nahalka, I., Zempléni, A.: *Hatások és különbségek: másodelemzések a hazai és nemzetközi tanulói képességmérések eredményei alapján*. Oktatási Hivatal pp. 89-164.  
[https://www.oktatas.hu/pub\\_bin/dload/unios\\_projektek/tamop318/Hatasokeskulonbsegek\\_Masodelemzes.pdf](https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/tamop318/Hatasokeskulonbsegek_Masodelemzes.pdf)
- Nahalka, I. (2022). Oktatás és társadalom. In: Falus, I., Szücs, I. (Eds.) *A didaktika kézikönyve: Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*. Akadémiai Kiadó. pp. 107-139.
- OECD (2024), *Teenage career uncertainty: Why it matters and how to reduce it?*, *OECD Education Spotlights*, No. 16, OECD Publishing, Paris,

<https://doi.org/10.1787/e89c3da9-en>.

[https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/09/teenage-career-uncertainty\\_63c29ae4/e89c3da9-en.pdf](https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/09/teenage-career-uncertainty_63c29ae4/e89c3da9-en.pdf) (2025.01.15.)

- Ostorics, L. (2015). A tanulói teljesítménymérések jellemzői, jövőbeni irányvonalai, kritikái. In: Széll Krisztián (Ed): *Mit mér a műszer? A tanulói teljesítménymérések alkalmazhatóságáról*. OFI.
- Paksi, B., Széll, K., Magyar, É. & Fehérvári, A. (2020). A lemorzsolódás egyéni és kontextuális tényezői. *Iskolakultúra*. 30(8), 62-81.
- Patalay, P. & Fitzsimons, E. (2016). Correlates of Mental Illness and Wellbeing in Children: Are They the Same? Results From the UK Millennium Cohort Study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 55 (9). 771-783.
- Pogátsnik, M. (2018). *Műszaki képzésben tanuló fiatalok pályaelektőlődésének, pályaelektőlődésének alakulása és a pályaelektőlődés szerepe*. Doktori értekezés. ELTE. PPK. Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.
- Samuelson, P. & Nordhaus, W. (2016). *Közgazdaságtan*. Akadémiai Budapest Url: [https://mersz.hu/dokumentum/dj149k\\_\\_249/](https://mersz.hu/dokumentum/dj149k__249/)
- Suhajda, C. J.; Kovács, M. (2021). Tehetséggondozás a szakképzésben. In: Juhász, E., Kozma, T., Tóth, P. (Eds.) *Társadalmi innováció és tanulás a digitális korban*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete (HERA) pp. 429-438. [https://sztst.hu/wp-content/uploads/2021/08/HERA\\_Evkonyvek\\_VIII\\_szakkepzes.pdf](https://sztst.hu/wp-content/uploads/2021/08/HERA_Evkonyvek_VIII_szakkepzes.pdf)
- Suhajda, Cs. J., Kovács, M. & Ercsey-Orbán, M. (2022). *A szülők szerepe és lehetőségei a pályaelektőlődés folyamatában: Elméletek, trendek a hazai és a nemzetközi kutatások, publikációk alapján*. Családbarát Magyarország Központ. [file:///C:/Users/user/Downloads/10484-a-szulo-k-szerepe-es-lehetosegei-a-palyaelektolod-es-folyamataban%20\(7\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/10484-a-szulo-k-szerepe-es-lehetosegei-a-palyaelektolod-es-folyamataban%20(7).pdf)
- Szilágyi, K., Kenderfi, M., Rettegi, Zs. & Völgyesy, P. (2004). Pályaelektőlődés. Tanári kézikönyv. Suhajda, Cs. J. (Ed.) Nemzeti Szakképzési Intézet, Budapest.
- Szilágyi, K. (2007). Munka-pályaelektőlődés, mint professzió. Kollégium Tanácsadó, Szolgáltató Kft.
- Tajtiné Lesó, Gy. & Balázsne Csuha, M. (2010). 7. és 8. évfolyamos tanulók és szüleik továbbtanulási tervei, motivációi Egerben és az Egri Kistérség területén működő önkormányzati fenntartású iskolákban: Kutatási összefoglaló.
- Tajtiné Lesó, Gy. (2021a). Pályaelektőlődés-ötletár-Iskolai pályaelektőlődési munka az offline és online térben. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal

<https://palyavalasztas.hmpedszakszolgalat.hu/wp-content/uploads/2021/04/Palyaoris-otlettar.pdf>

- Tajtiné Lesó, Gy. (2021b). „Különleges bánásmódot igénylő gyermek” státusszal rendelkező diákok munkaérdeklődésének vizsgálata. In: Karlovitz, J. T. (Ed.) *Szaktudományi és pedagógiai tanulmányok a világtársadalmi idején*. Komárno, Szlovákia: International Research Institute s.r.o. pp. 263-272.
- Tudlik Cs. (2020): A pályaeérdeklődés kapcsolata a pályaválasztási bizonytalansággal és a karrierdöntési énképességével. *OxIPO*, 2020/3, 43-54. doi: 10.35405/OXIPO.2020.3.43
- Welch, G. (1987). An integrative approach to social work practice. In: B. W. McKendrick (Ed.) *Introduction to Social Work in South Africa*. Owen Burgess, Pinetown.
- Wilson, A., Minhas, P., Bello, S. & Curran, J. (2020). Parents' engagement in the career guidance of their children Autumn 2020. <https://www.gatsby.org.uk/uploads/education/reports/pdf/parental-engagement-autumn-2020.pdf>

## Saját publikációk jegyzéke

### A kutatáshoz közvetlenül kapcsolódó publikációk

- Tajtiné Lesó Györgyi (2024). Sajátos nevelési igényű tanulók környezetének hatása a pályaválasztásra. GYÓGYPEDAGÓGIAI SZEMLE: A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGUSOK EGYESÜLETÉNEK FOLYÓIRATA 52: 4 pp. 238-251., 14 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi (2023). *Az SNI státusszal rendelkező tanulók szakképzésben való továbbtanulását befolyásoló tényezők*. OPUS ET EDUCATIO: MUNKA ÉS NEVELÉS (2064-9908): Opus et Educatio pp 170-182. Opus et Educatio Vol. 10 No. 2 (2023): 37. szám 170-182
- Borbély-Pecze Tibor Bors, Kenderfi Miklós, Fazakas Ida és Tajtiné Lesó Györgyi (2023). Opportunities for developing digital career guidance in Hungary. OPUSCULA THEOLOGICA ET SCIENTIFICA 1: 2 pp. 169-180., 12 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi (2023). Az osztályfőnöki munka lehetőségei a pályaeorientációs folyamatban. In: Medovarszki István (szerk.) Tantárgy-pedagógiai kaleidoszkóp: 2022 - Pedagógiai és szakmódszertani tanulmányok az iskola világából. Eger, Magyarország: Líceum Kiadó pp. 211-220., 10 p.
- Tajtiné Lesó Marianna Györgyi és Hanák Zsuzsanna (2023). A végzettség nélküli iskolaelhagyás kérdéskörének kutatása, különös tekintettel az SNI tanulók körére. SÁROSPATAKI PEDAGÓGIAI FÜZETEK 32 pp. 65-75., 11 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi (2022). Gamifikációs lehetőségek a szakszolgálat által végzett pályaválasztási tanácsadó munkában. In: Tajtiné Lesó Györgyi (szerk) Pályaeorientáció, mint pedagógiai folyamat egy projekt szemszögéből. Eger, Magyarország: Heves Megyei Pedagógiai Szakszolgálat pp. 98-109., 12 p.
- Borbély-Pecze Tibor Bors, Fazakas Ida, Kenderfi Miklós és Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Pályainformációtól a közösségi karrier-konstrukcióig: A kettuneni közösségi médiára alapozott pályatanácsadási modell vizsgálata a hazai gyakorlatban. ÚJ PEDAGÓGIAI SZEMLE 71: 3-4 pp. 35-53., 19 p. (2021)
- Borbély-Pecze Tibor Bors, Pálvölgyi Lajos és Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Pályaeorientációs tanulásmenedzsment-rendszerek: Elvárások és példák. ÚJ PEDAGÓGIAI SZEMLE 71: 9-10 pp. 83-105., 23 p.

- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Az információfeldolgozás szerepe a pályaeorientáció pedagógiai folyamatában. In: K. Nagy, Emese; Zagyváné Szűcs, Ida (szerk.) Kihívások és megoldások a XXI. század pedagógiájában: válogatás a Pedagógiai Szakbizottság tagjainak a munkáiból. Miskolc, Magyarország, Eger, Magyarország: Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Bizottsága, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Líceum Kiadó (2021) 269 p. pp. 133-144., 12 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Pályaeorientációs ötletár-Iskolai pályaeorientációs munka az offline és online térben. Budapest, Magyarország: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal) , 44 p. ISBN: 978963264130 , 9789632641317
- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). „Különleges bánásmódot igénylő gyermek” státusszal rendelkező diákok munkaérdeklődésének vizsgálata. In: Karlovitz János Tibor (szerk.) Szakmódszertani és pedagógiai tanulmányok a világiárvány idején. Komárno, Szlovákia: International Research Institute 584 p. pp. 263-272., 10 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi és Majoros Kitti (2021). A kiemelt figyelmet igénylő tanulók pályaeorientációs folyamatának támogatása. In: Pacsuta, István (szerk.) A hátrányos helyzet szociálpedagógiai aspektusai. Eger, Magyarország: Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó 100 p. pp. 63-72., 10 p. ISBN: 9789634962090
- Borbély-Pecze Tibor Bors, Suhajda Csilla Judit, Kenderfi Miklós, Tajtiné Lesó Györgyi és Juhász Ágnes (2020). Pályakonstrukció és pályaealkalmasság: Egyazon életpálya két olvasata. ÚJ PEDAGÓGIAI SZEMLE 70: 9-10 pp. 13-33., 21 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi és Bogárdi Tünde (2020). Gimnáziumi tanulók munkaérték preferenciái a felsőoktatási továbbtanulás aspektusából. In: Karlovitz János Tibor; Torgyik Judit (szerk.) Reflexiók néhány magyarországi pedagógia-releváns kontextusra. Komárno, Szlovákia: International Research Institute 378 p. pp. 251-258., 8 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi, Borbély-Pecze Tibor Bors, Juhász Ágnes és Kenderfi Miklós (2020). "Karantén tanácsadók": Hazai pályaeorientáció, pályaeatudáció a karantén alatt a tanácsadók szemszögéből. ÚJ PEDAGÓGIAI SZEMLE 70: 5-6 pp. 37-54., 18 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi (2012). Felmentés: áldás vagy átok? A „felmentett” tanulók továbbtanulási, pályaeválasztási tervei, lehetőségei. Diplomamunka
- Tajtiné Lesó Györgyi (2010). School choice plans of pupils and their parents. In: Borbély-Pecze, Tibor Bors; Kiss, István; Juhász, Ágnes; Kovács, Tibor; Répácski, Rita; Punczmann, Marita; Limpár, Imre; et, al. - Borbély-Pecze, Tibor Bors (szerk.) Development of the system of lifelong guidance in Hungary: Phase I: 2008-2010 Budapest, Magyarország: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal 113 p. pp. 68-74., 6 p.

- Tajtiné Lesó Györgyi és Balázsné Csuha Mária (2010). 7. és 8. évfolyamos tanulók és szüleik továbbtanulási tervei, motivációi Egerben és az Egri Kistérség területén működő önkormányzati fenntartású iskolákban: Kutatási összefoglaló
- Tajtiné Lesó Györgyi (2010). Tanulók és szüleik iskolaválasztási tervei, 60 p. Diplomamunka

### **A kutatáshoz közvetlenül kapcsolódó tudományos előadások**

- Borbély-Pecze Tibor Bors, Pálvölgyi Lajos, Tajtiné Lesó Györgyi (2022). A pályaorientációt támogató egyes online megoldások (LMS, LXP, Co-careering). In: Molnár, György; Buda, András (szerk.) Oktatás - Informatika - Pedagógia 2022. Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet 66 p. pp. 32-32., 1 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi (2022). Továbbtanulási aspirációk és az iskolai pályaorientációs munka kapcsolata a konstruktív pedagógia aspektusából. In: Steklács János, Molnár-Kovács Zsófia (szerk.) 21. századi képességek, írásbeliség, esélyegyenlőség: XXII. Országos Neveléstudományi Konferencia. Absztraktkötet. Pécs, Magyarország: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, PTE BTK Neveléstudományi Intézet 573 p. pp. 514-515., 2 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Pályaorientációs Nap lehetőségei a középiskolai online oktatás keretein belül. In: Molnár, György; Buda, András (szerk.) Oktatás - Informatika - Pedagógia 2021 Konferencia Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet 88 p. p. 80
- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Középiskolai továbbtanulás előtt álló, különleges bánásmódot igénylő tanulók munkaérdeklődés vizsgálata. In: Karlovitz János Tibor (szerk.) IX. NEVELÉSTUDOMÁNYI ÉS SZAKMÓDSZERTANI KONFERENCIA (Vzdelávacie, výskumné a metodické konferencia) - TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓK – ABSTRAKTY Komárno, Szlovákia: International Research Institute 96 p. p. 84
- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Career orientation day in online setting for upper secondary school students. Egyéb konferenciakötet. 223 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Középiskolaválasztás előtt álló általános iskolás tanulók továbbtanulási aspirációi. In: Molnár, Gyöngyvér; Tóth, Edit (szerk.) A neveléstudomány válaszai a jövő kihívásaira. XXI. Országos Neveléstudományi Konferencia. Program, előadás-összefoglalók Szeged, Magyarország: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet 690 p. p. 149

- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Középiskolai továbbtanulás előtt álló, különleges bánásmódot igénylő tanulók munkaérdeklődés vizsgálata: IX. NEVELÉSTUDOMÁNYI ÉS SZAKMÓDSZERTANI KONFERENCIA (Vzdelávacie, výskumné a metodické konferencia)
- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Career orientation day in online setting for upper secondary school students: VI. International Interdisciplinary Conference
- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Öndefiníciós kérdőívek használata a pályaorientációs gyakorlatban: VI. International Interdisciplinary Conference
- Tajtiné Lesó Györgyi (2021). Career orientation day in online setting for upper secondary school students. In: Mező, Ferenc; Mező, Katalin (szerk.) Program and Abstracts of the VI. International Interdisciplinary Conference Debrecen, Magyarország: Kocka Kör pp. 223-224., 2 p.
- Fazakas Ida és Tajtiné Lesó Györgyi (2020). Távtanácsadás és online pályaorientáció a digitális munkarendben: Digitális tér konferencia, 2020 Együtműködés a digitális térben, járványon innen és túl
- Juhász Ágnes, Borbély-Pecze Tibor Bors és Tajtiné Lesó Györgyi (2020). Az e-tanácsadás helyzete és lehetőségei az életút-támogató pályaorientációban. In: Engler, Ágnes; Rébay, Magdolna; Tóth, Dorina Anna (szerk.) Család a nevelés és az oktatás fókuszában: XX. Országos Neveléstudományi Konferencia: Absztraktkötet Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetem, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért 475 p. p. 409
- Tajtiné Lesó Györgyi (2020). Online pályaorientációs nap a digitális munkarendben. In: Lengyel, Dr. Molnár Tünde (szerk.) Agraria Media 2020, ICI 16. Információ- és Oktatástechnológiai Konferencia: „Az oktatás digitális átállása korunk pedagógiai forradalma” Eger, Magyarország: Eszterházy Károly Egyetem 107 p. p. 60
- Tajtiné Lesó Györgyi (2020). Iskolai pályaorientáció lehetőségei a digitális munkarendben. In: Engler, Ágnes; Rébay, Magdolna; Tóth, Dorina Anna (szerk.) Család a nevelés és az oktatás fókuszában: XX. Országos Neveléstudományi Konferencia: Absztraktkötet Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetem, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért 475 p. p. 407
- Tajtiné Lesó Györgyi (2020). Innovation compulsions and opportunities in school career orientation work. In: Mező, Ferenc; Mező, Katalin (szerk.) Innovációs stúdium. Debrecen, Magyarország: K+F Stúdió 163 p. pp. 72-73., 2 p.

- Tajtiné Lesó Györgyi (2020). The theoretical background and prevention options of early school leaving. In: Mező, Ferenc; Mező, Katalin (szerk.) Innovációs stúdium Debrecen, Magyarország: K+F Stúdió 163 p. pp. 127-128., 2 p.
- Tajtiné Lesó Györgyi (2020). Online pályorientációs nap a digitális munkarendben: Agria Média 2020 ICI 16 Információ- és Oktatástechnológiai Konferencia
- Tajtiné Lesó Györgyi (2020). Iskolai pályorientáció lehetőségei a digitális munkarendben: Család a nevelés és az oktatás fókuszában: XX. Országos Neveléstudományi Konferencia
- Tajtiné Lesó Györgyi (2020). Innovation compulsions and opportunities in school career orientation work: WORLD OF THE INNOVATION 2020 ONLINE CONFERENCE
- Tajtiné Lesó Györgyi (2020). The theoretical background and prevention options of early school leaving: CREATIVITY – THEORY AND PRACTICE (2020) CONFERENCE
- Tajtiné Lesó Györgyi (2020). Az iskolai pályorientáció, mint a korai iskolaelhagyás prevenciójának eszköze: Eszterházy Károly Egyetem Pszichológiai Napok-Fiatal kutatók és a tudomány MTA MAB konferencia
- Tajtiné Lesó Györgyi (2019). Lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók pályorientációs sajátosságai az OxIPO-modell aspektusából: Fiatal kutatók és a tudomány - MTA MAB Pszichológiai Szakbizottság konferenciája, Eger 2019. november 30.

### **További publikációk**

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10071137>